

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАГІСТРАНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ В КОНТЕКСТІ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Наталія Мачинська

Львівський державний університет внутрішніх справ

Анотація:

Автор статті в контексті акмеологічного підходу пропонує окремі результати дослідження проблеми педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Із метою формування конкурентоспроможності, готовності до навчання та підвищення професійної майстерності впродовж життя, схарактеризовані окремі моделі педагогічної освіти: педагогічна, компетентнісного зростання, комплексна та фахово-педагогічна.

Анотация:

Мачинская Наталья. Модель педагогического образования магистрантов высших учебных заведений непедагогического профиля в контексте акмеологического подхода. Автор статьи, используя некоторые аспекты акмеологического подхода, описывает отдельные результаты исследования проблемы педагогического образования магистрантов высших учебных заведений непедагогического профиля. С целью формирования конкурентоспособности, готовности к обучению и повышению профессионального мастерства на протяжении жизни, дается характеристика отдельным моделям педагогического образования: педагогической, компетентностного роста, комплексной и профессионально-педагогической.

Resume:

Machyns'ka Nataliya. The model of teacher training education for Master's degree students of higher educational institutions of non-pedagogical profile in the context of the acmeological approach. The article, using some aspects of the acmeological approach, describes separate results of the research dwelling on the problems of teacher-training education for Master's degree students of higher educational institutions of non-pedagogical profile. In order to develop the competitiveness, readiness for training and professional lifelong skills perfection the author presents the characteristic of individual models for teacher-training education: pedagogical, competence growth, comprehensive and professional-pedagogical.

Ключові слова:

педагогічна акмеологія, магістранти, педагогічна освіта, модель педагогічної освіти, конкурентоспроможність.

Ключевые слова:

педагогическая акмеология, магистранты, педагогическое образование, модель педагогического образования, конкурентоспособность.

Key words:

pedagogical acmeology, Master's degree students, teacher-training education, model of teacher-training education, competitiveness.

Постановка проблеми. Професійна діяльність, будучи життєвотвірним чинником дорослої людини, забезпечує їй можливість прояву суб'єктності. «Акме», як вершина досягнень особистості, характеризує значні здобутки кожного етапу професійного становлення, які визначаються як «мікро-акме». Досягнення «мікро-акме» у процесі професійного становлення свідчить про його продуктивність, коли досягнутий результат співвідноситься з цілями й завданнями кожного етапу.

Професійне становлення магістрантів, як майбутніх педагогів, є одним із напрямів дослідження педагогічної акмеології, основні аспекти якої розглядалися в роботах В. Максимової: «Акмеологія – це наука про якість людини та якість життя. Акмеологія освіти, так само, досліджує умови досягнення високої якості освітніх систем і розвитку суб'єктів освітнього процесу – вчителя й учня. Акмеологічний підхід до освіти набуває особливої актуальності у зв'язку із загостренням проблеми якості сучасної школи» [1, с. 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми особистісного та професійного розвитку є постійним предметом акмеологічних досліджень (А. Деркач, Н. Кузьміна, О. Анісімов, О. Бодальов, В. Марков, Є. Селезньова).

Акмеологічний напрям, в основі якого – ідея підвищення наявного рівня професіоналізму

через створення спеціальних умов і формування професійної діяльності в контексті професіоналізму особистості (К. Абульханова, В. Агапов, В. Зазикін, Л. Лаптев, Л. Степанова), дає змогу комплексно розглянути проблему педагогічної освіти магістрантів.

Педагогічна акмеологія виділяє такі рівні професійної діяльності та зрілості особистості педагога:

- рівень оволодіння професією (адаптація до професії, первинне засвоєння педагогом норм, менталітетів, необхідних прийомів, технологій);
- рівень педагогічної майстерності (використання у своїй діяльності кращих зразків педагогічного досвіду, володіння прийомами індивідуального підходу до студентів, здійснення особистісно-орієнтованого навчання);
- рівень самоактуалізації педагога у професії (усвідомлення можливостей педагогічної професії для розвитку своєї особистості, саморозвиток себе за допомогою професії); внесення авторських пропозицій, які стосуються як окремих завдань, прийомів, засобів, методів, форм організації процесу навчання, так і створення нових педагогічних систем навчання і виховання) [2].

Формулювання цілей статті. Мета статті – схарактеризувати різні моделі педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів

непедагогічного профілю, спираючись на засади акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати проведеного нами дослідження теоретичних і методичних засад педагогічної освіти магістрантів в умовах вищих навчальних закладів непедагогічного профілю дали змогу спроектувати різні моделі педагогічної освіти, які можуть бути покладені в основу рекомендаційних документів, що регулюють підготовку магістрантів до викладацької діяльності у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю. Зрозуміло, що розв'язання таких проблем лежить у площині компетентності Міністерства освіти і науки України та вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, які забезпечують підготовку магістрантів.

Варіативні моделі педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю розроблялися нами відповідно до висновків нашого дослідження та його концептуальних позицій щодо необхідності педагогічної підготовки магістрантів у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю на основі інтегративних підходів, нарощування змісту педагогічної освіти відповідно до різних рівнів її засвоєння. Кожна із запропонованих моделей передбачає визначення провідних етапів педагогічної освіти магістрантів у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю, з'ясування їх змістового наповнення, методичного забезпечення та пріоритетних форм навчання, а також характеристику сутності педагогічної взаємодії викладача зі студентами магістерського рівня.

Моделювання педагогічної освіти магістрантів у вищих навчальних закладах непедагогічного профілю відповідно до висновків нашого дослідження повинно носити різнорівневий характер. Різнорівневність у педагогічній освіті виявляється у врахуванні особливостей підготовки магістрантів певного профілю і змістово відображається варіативною частиною змісту педагогічної підготовки. Запропоновані моделі педагогічної освіти ґрунтуються на ідеї нарощування змісту педагогічної освіти, а саме: нормативно-базового (загальний зміст педагогічної освіти), нормативно-базового (специфічно-особливий зміст педагогічної освіти), досконалого змісту педагогічної освіти. Кожний рівень оволодіння змістом педагогічної освіти визначається частковою або повною сформованістю педагогічної компетентності магістранта вищого навчального закладу непедагогічного профілю, що зумовлено змістовим наповненням моделі.

Нормативно-базовий (загальний) рівень передбачає оволодіння магістрантами вищих навчальних закладів непедагогічного профілю

знаннями з дисциплін нормативного циклу, які на сьогодні визначаються чинним законодавством для підготовки магістрантів у різних типах вищих навчальних закладів непедагогічного профілю («Психологія та педагогіка вищої школи», «Методика викладання у вищій школі», «Вища освіта України та Болонський процес») і проходження ними педагогічної практики в межах тривалості, визначеної навчальним планом підготовки магістрантів в умовах конкретного навчального закладу непедагогічного профілю. Набуття знань і практичного досвіду на нормативно-базовому (загальному) рівні визначається сформованістю базових компонентів педагогічної компетентності. Підкреслимо, що перелік та зміст компонентів педагогічної компетентності не є усталеним і залежить від вимог, що висуваються до педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу.

Нормативно-базовий (специфічно-особливий) рівень передбачає оволодіння змістом педагогічної освіти магістрантами вищих навчальних закладів непедагогічного профілю на нормативно-базовому (загальному) рівні, а також вивчення дисциплін варіативного циклу, що забезпечують ефективність навчання майбутніх фахівців за конкретним напрямом підготовки (економічний, юридичний, богословський, технологічний). Необхідною складовою педагогічної освіти на цьому рівні є наявність практичної педагогічної підготовки, організованої на засадах неперервності. Нормативно-базовий (специфічно-особливий) рівень педагогічної освіти характеризується сформованістю педагогічної компетентності магістра вищого навчального закладу непедагогічного профілю на нормативно-базовому (загальному) рівні та оволодінням необхідною сукупністю практичних умінь і навичок, набутих у процесі організації практичної педагогічної підготовки на засадах неперервності.

Досконалий рівень педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю визначається цілісністю у сформованості педагогічної компетентності магістрантів, оскільки передбачає оволодіння базовими педагогічними компетентностями на загальному та специфічно-особливому рівнях педагогічної освіти, сприяє індивідуальному розвитку кожного з них, а також готує магістрантів до професійного зростання як фахівців упродовж життя.

Ми виділяємо такі основні перспективні моделі педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю:

- традиційна;
- традиційна з варіативною складовою підготовки на етапі бакалаврату;

- професійно зорієнтована;
- педагогічна;
- компетентнісного зростання (без відриву від викладацької діяльності);
- комплексна;
- фахово-педагогічна.

Вибір моделей педагогічної освіти магістрантів у конкретному вищому навчальному закладі непедагогічного профілю зумовлений такими чинниками:

- специфікою вищого навчального закладу;
- змістом освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»;
- змістом дисциплін нормативного та варіативного циклів підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю;
- фахово-педагогічною компетентністю викладачів вищого навчального закладу;
- навчально-методичною та матеріальною базою вищого навчального закладу.

Розглянемо сутність запропонованих моделей педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю саме в контексті акмеологічного підходу. Ми вважаємо, що такими моделями можуть виступати педагогічна модель, модель компетентнісного зростання, комплексна та фахово-педагогічна моделі педагогічної освіти магістрантів. Проаналізуємо їх зміст більш детально.

Педагогічна модель педагогічної освіти передбачає навчання студентів в умовах фахової

магістратури та одночасно отримання освіти за окремим напрямом підготовки «Педагогіка вищої школи» (для усіх магістрантів конкретного типу вищого навчального закладу), спеціальність – викладач фахових дисциплін у вищому навчальному закладі (рис. 1). Така модель підготовки магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю передбачає паралельне отримання додаткової спеціалізації, що дає можливість слухачам магістратури за визначений період навчання (1,5–2 роки) отримати фахову та педагогічну підготовку як в умовах вищого навчального закладу, де вони отримують фахову підготовку, так і в іншому вищому навчальному закладі, що розширює можливості їхнього працевлаштування, професійного становлення та самовдосконалення вродовж життя.

Ми вважаємо, що навчальний цикл дисциплін педагогічної підготовки повинен охоплювати як нормативні дисципліни, так і дисципліни варіативного циклу, які визначатимуть належний рівень їх педагогічної підготовки. Ми пропонуємо такий перелік навчальних дисциплін:

- нормативний цикл («Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи», «Вікова та педагогічна психологія», «Методологія наукових досліджень», «Методика викладання у вищій школі», «Вища освіта України і Болонський процес», «Професійна психологія», «Охорона праці в галузі», «Правові аспекти вищої освіти», педагогічна практика, написання та захист магістерської роботи);

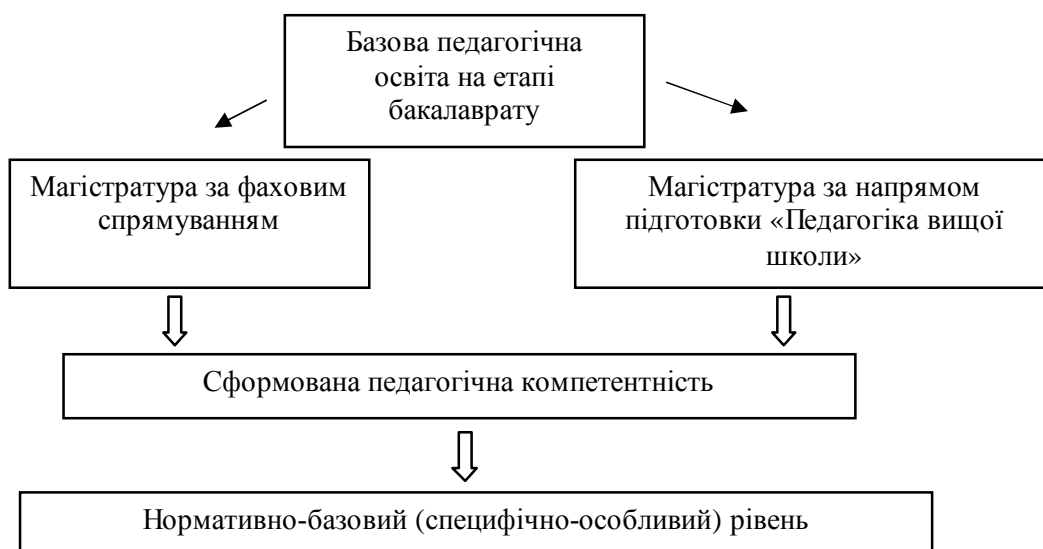

Рис. 1. Педагогічна модель педагогічної освіти

– варіативний цикл («Педагогічна деонтологія», «Управління конфліктами у педагогічних колективах», «Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості»,

«Науково-методичне забезпечення діяльності фахівців»);
– педагогічна практика на засадах неперервності.

Педагогічна підготовка магістрантів за цією моделлю передбачає набуття ними педагогічних знань на нормативно-базовому (специфічно-особливому) рівні (охоплює дисципліни нормативного циклу та специфічні предмети, передбачені варіативною складовою підготовки майбутніх магістрів) і досконалому рівні (передбачає можливості розвитку індивідуальності кожного магістранта як майбутнього викладача, формування у них

мотиваційної готовності до самовдосконалення впродовж життя).

Модель компетентнісного зростання (без відриву від викладацької діяльності) ми пропонуємо для викладачів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю, які через об'єктивні причини не здобули спеціальної підготовки за напрямом «Педагогіка вищої школи».

Рис. 2. Модель компетентнісного зростання (без відриву від викладацької діяльності)

Отримання педагогічної підготовки передбачає короткотривале навчання (3-6 місяців без відриву або з відривом від професійної діяльності).

До такої категорії викладачів можуть належати:

- практичні працівники зі стажем професійної діяльності за фахом понад п'ять років;

- працівники, які здобули другу професійну освіту (додаткова кваліфікація чи перекваліфікація);

- випускники магістратури за професійним напрямом підготовки, які у процесі навчання не отримали необхідних знань, передбачених вивченням нормативних дисциплін «Педагогіка та психологія вищої школи», «Вища освіта України та Болонський процес», «Методика викладання у вищій школі».

Передбачається, що педагогічна підготовка поєднуватиме в собі як теоретичний, так і

практичний компоненти. До теоретичного компонента належать сучасні наукові дослідження в галузі педагогіки вищої школи, зокрема: концептуальні положення реформування системи вищої професійної та педагогічної освіти в контексті євроінтеграційних процесів; сучасні форми та методи організації навчального процесу у вищій школі; узагальнений досвід організації навчального процесу у вищих навчальних закладах за кордоном. Практичний компонент повинен ґрунтуватися на взаємопов'язаній системі тренінгів, основна мета яких – формування необхідних професійно-зорієнтованих практичних умінь і навичок ефективного провадження педагогічної діяльності, зокрема організації педагогічної взаємодії на різних рівнях (викладач-студент, викладач-викладач, викладач-адміністрація, викладач-громадськість); пошук і застосування методів і засобів профілактики, попередження та подолання

конфліктних ситуацій; розвиток і вдосконалення вагомих складових педагогічної культури викладача вищої школи (педагогічний такт, культура поведінки, культура мовлення тощо), формування системи педагогічних цінностей. Необхідним практичним компонентом у цій моделі педагогічної освіти є взаємовідвідування навчальних занять із залученням викладачів, які отримали фахову педагогічну підготовку, з обов'язковим наступним аналізом цих занять.

Ця модель педагогічної освіти може реалізовуватися в таких формах: «Школа педагогічної майстерності» / «Школа молодого викладача», курси підвищення кваліфікації чи стажування і повинна забезпечити досконалий рівень педагогічної освіти викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Запропонована модель педагогічної освіти компетентнісного зростання ґрунтується на професійно-орієнтованих знаннях викладачів, здобутих ними у процесі навчання у вищому навчальному закладі та повній або частковій відсутності у них сформованої педагогічної компетентності та спеціальної педагогічної підготовки, яка повинна визначити рівень сформованої у них готовності до виконання викладацької діяльності.

Найбільш ефективною моделлю педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю є, на нашу думку, комплексна модель, яка ґрунтується на базовій і варіативній складових освіти, яку здобули студенти на етапі їх навчання на бакалавраті (рис. 3.).

Рис. 3. Комплексна модель педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю

Продовження освіти в умовах магістратури вищого навчального закладу непедагогічного профілю передбачає отримання фахової педагогічної підготовки. Педагогічна підготовка ґрунтується на:

– нормативній складовій («Педагогіка та психологія вищої школи», «Вища освіта України та Болонський процес», «Методика викладання у вищій школі»);

– варіативній складовій («Педагогічна деонтологія», «Управління конфліктами у педагогічних колективах», «Основи педагогічної майстерності та педагогічної творчості»);

– практичній підготовці, що організовується на засадах неперервності.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на можливість індивідуального розвитку кожного магістранта, який відбуватиметься саме за такої моделі педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Як альтернативну, ми пропонуємо фахово-педагогічну модель педагогічної освіти, за якої набуття педагогічної освіти та забезпечення педагогічної підготовки магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю буде здійснюватися паралельно, одночасно з їх фаховою (спеціальною) підготовкою (рис. 4.).

Така педагогічна освіта може реалізовуватися як в умовах конкретного вищого навчального закладу непедагогічного профілю, так і в спеціалізованому навчальному закладі, який забезпечує педагогічну підготовку магістрантів (науково-педагогічних працівників, які мають певний стаж практичної чи науково-педагогічної діяльності), але не мають відповідної педагогічної освіти. Досвід організації такої педагогічної освіти є в Республіці Польща.

Висновки. Отже, запропоновані перспективні моделі педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю повинні забезпечити ефективну педагогічну підготовку майбутніх

магістрантів до викладацької діяльності; сприяти розробленню заходів щодо формування в них педагогічної компетентності та готовності до реалізації викладацької діяльності, а також створити умови для ефективного педагогічного прогнозування щодо задоволення потреб освітянського ринку в підготовці магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. Ці моделі також мають допомогти у виконанні завдань сучасного етапу розвитку освіти, розв'язанні професійних і педагогічних проблем в умовах практичної діяльності, у здійсненні науково-дослідницької та евристично-пошукової діяльності.

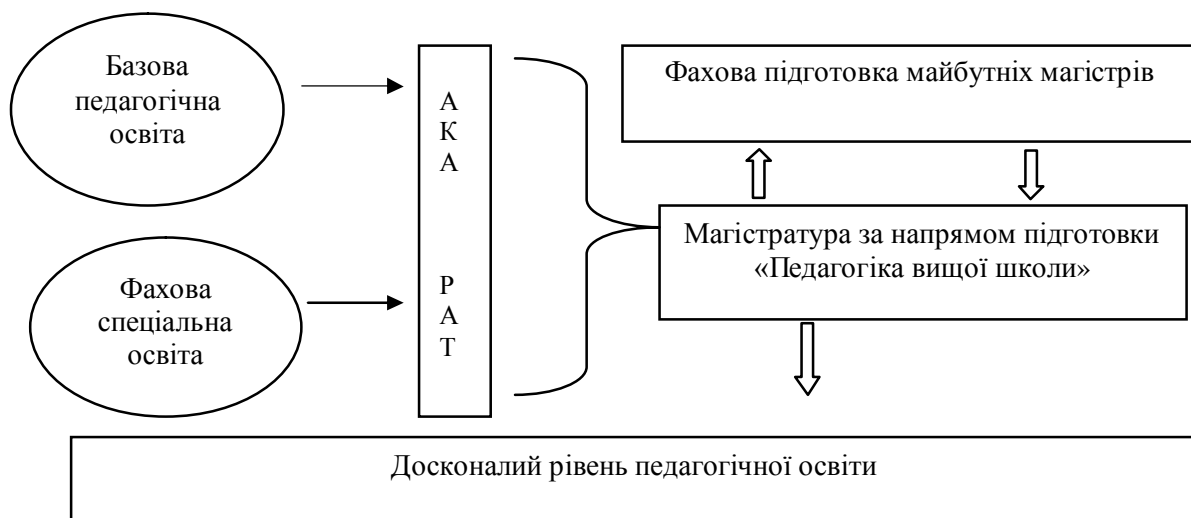

Рис. 4. Фахово-педагогічна модель педагогічної освіти

Ми вважаємо, що організація педагогічної підготовки майбутніх магістрів за однією із запропонованих моделей сприятиме

формуванню їхньої конкурентоспроможності та професійному зростанню впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Максимова В.Н. Акмеология школьного образования. – СПб., 2000. – 246 с.
2. Плугина М.И. Акмеологическая концепция профессионального становления преподавателей высшей школы: дис. доктора психол. наук: спец. 19.00.13 «Психология развития, акмеология» / М.И. Плугина – Москва, 2009. – 509 с.

Рецензент: Максимов О.С. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Мачинська Наталія Ігорівна

Львівський державний університет
внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, м. Львів
79007, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.826

Надійшла до редакції: 15.05.2014 р.

Прийнята до друку: 20.05.2014 р.

References

1. Maksimova, V. N. (2000). *Acmeology of schooling*. SPb. [in Russian].
2. Plugina, M. I. (2009). *Acmeological conception of the higher school teachers' professional development of Thesis for the degree of Doctor of psychological sciences: specialty: 19.00.13 – psychology of development, acmeology*. Moscow. [in Ukrainian].